

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК III

Рівне – 2015

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. III / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2015. – 115 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 3 березня 2015 р.)

Рецензент:

КРИЛОВЕЦЬ А.О., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

ЗМІСТ

БЛИЗНЮК ЛЮДМИЛА

Міфологічний символізм числа в літературі
високого модернізму 1920-1930-х років..... 7

БРИЧКА КАТЕРИНА

Питання екзистенції людини в епоху війни (за творами
І. Багряного «Людина біжить над прірвою», «Огненне коло»)..... 13

ГІЛЬ ЛЮДМИЛА

Демонологічно-містичний аспект української химерної прози
(на матеріалі роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі»)..... 18

ГЛУЩУК АНДРІЙ

Художньо-стильові пошуки Богдана-Ігоря Антонича
у збірці «Привітання життя»..... 23

ДИМАН ЮЛІЯ

Експліцитна та імпліцитна версії міжтекстової взаємодії
(Микола Хвильовий та Михайло Коцюбинський)..... 29

КРАСНОЛЮБА КАТЕРИНА

Проекції «нової жінки» у повісті Ольги Кобилянської «Нюба»..... 34

ЛЯСКОВЕЦЬ ЮЛІЯ

«Місто» В. Підмогильного та «Степовий вовк» Г. Гессе:
українсько-німецькі текстові паралелі 1927 року 38

МИКИТЮК НАТАЛІЯ

Митець і влада (за романом-хронікою «Хрещатий яр» Докії Гуменної).. 42

ПАРФЕНІЮК ІРИНА

Жанрові особливості роману Людмили Коваленко «2245»..... 49

ПАХНЮК КАТЕРИНА

Повість «Предание о Гаркуше» як просвітительський проект
у творчій спадщині Григорія Квітки-Основ'яненка..... 53

ПОСЛАВСЬКА ІНЕСА

Дискурс божевілля в романі «Перехресні стежки» Івана Франка..... 59

ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ

Творчість Валер'яна Поліщука в контексті естетичних самоокреслень
української літератури 20-х років ХХ століття 65

РЯБУШИЦЬ НАТАЛІЯ Готичний роман Миколи Гоголя: жанрові модифікації.....	72
САЙКО ОЛЕНА Життєві стратегії протидії терору у романі Івана Багряного «Тигролови».....	76
САХНЕВИЧ ТЕТЯНА Між любов'ю та смертю: дилема героїв повісті Ольги Кобилянської «Земля»	81
СКОРОХОД (КУТІНОВА) МАРІЯ Іван Гонта як літературний персонаж Антона Нивинського.....	87
СОЗОНІК МАРІЯ Культурологічний матеріал у позакласному вивченні роману Юрія Косача «День гніву».....	93
ФЕДОРИШИНА ЛІЛІЯ Лірика Ліни Костенко і Белли Ахмадуліної (порівняльно-типологічний аналіз).....	98
ЧУБИК ВІТА Концепція жіночих персонажів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії».....	103
ШЕВЧУК ВІКТОРІЯ Міф про Ніобу в модерній та постмодерній версіях (повість «Ніоба» (1905) Ольги Кобилянської та роман «Діти Ніоби» (1996) Софії Майданської).....	107
ЯРОШ ТЕТЯНА Синтез мистецтв у творчості Михайла Коцюбинського (на основі етюдів «Цвіт яблуні»).....	112

CONTENTS

BLYZNIUK LIUDMYLA Mythopoetical Symbols Of Numbers In Literature Of High Modernism 1920-1930-th	7
BRYCHKA KATHERINE Problem with Existence of Man in War (on materials of novels <i>Lyudyna Bizhyt nad Prirvoyu (Man is Running along Abyss)</i> and <i>Ohnenne Kolo (Fire Ring)</i> by Ivan Bahrianyi).....	13
HYLL LIUDMYLA Mystical and Demonical aspect in the Ukrainian Magic Prose (on materials of novel <i>Dim na Hori (House on the Hill)</i> by Valeryi Schevchuk)...	18
HLUSCHUK ANDREW Art-style progressing in the Book <i>Pryvitannya Zhyttya</i> (<i>Welcome to Life</i>) by Bohdan Ihor Antonych.....	23
DYMAN YULIA Explicit and Implicit Version of Intertextual Relations (Myhajlo Kotcubinskiy and Mykola Khvyloviy).....	29
KRASNOLIUBA KATHERINE Projections of New Female Figure in Long Story <i>Niobe</i> by Olga Kobylanska.....	34
LYASKOVETS YULIA <i>Misro (City)</i> V.Pidmohylnoho and <i>Stepovyj Vovk (Steppenwolf)</i> H.Hesse: Ukrainian-German Text Parallels of 1927 Year.....	38
MYKHITYUK NATALIA Artist and Power (on the Text of Novel-chronicle <i>Khreshchatyi Yar (Groyn Ravine)</i> by Dokija Humenna).....	42
PARFENIUK IRYNA Genre Features of Utopia 2245 by Lyudmila Kovalenko.....	49
PAKHNIUK KATHERINE Story <i>A Legend about Harkhusa</i> as Project of Enlighten Period in Creative Heritage of Hryhorii Kvitka-Osnovyanenko.....	53
POSLAVSKA INESA The Discourse of Madness in the Novel <i>Perekhresni Stezky (The Cross Paths)</i> by Ivan Franko.....	59

PROTSYSHYNA LILIJA Creative Works by Valerian Polischuk in Context of Aesthetic Identifications in the Ukrainian Literature in 20-th Years of XX Century.....	65
RYABUSCHYTS NATALIJA Gothic Novel by Nikolai Gogol: genre modifications.....	72
SAIKO OLENA Life Strategies in Counteract to Terror in the Novel <i>Tyholowy (Tiger Trappers)</i> by I. Bahrianyi.....	76
SAHNEVYCH TATIANA To Choose Love or Death: Dilemma to Heroes in the Novel <i>Zemlya (Land)</i> by Olga Kobylanska.....	81
SKOROHOD (KUTINOWA) MARIYA Ivan Gonta as a Literary Character by Antyn Nyvynskyi.....	87
SOZONIK MARIA Culturological Materials in Extra-curricular Study of the Novel <i>Den Hniwu (Dies Irae)</i> by Yuriy Khosach.....	93
FEDORYSHYNA LILIJA Lina Kostenko's and Bella Akhmadulina's Lyrics (Comparative-Typological Comparison).....	98
CHUBYK VITA The Concept of Female Characters in the Novel of <i>Solo dlja Solomiji (Solo for Solomia)</i> by Volodymyr Lys.....	103
SHEVCHUK VICTORIA The Myth of Niobe in MODern and Postmodern Versions (Olha Kobylanska's Novel <i>Nioba (Niobe)</i> (1905) and Sofiia Maidanska's novel <i>Dity Nioby (Niobe's children)</i> (1996)).....	107
YAROSH TATIANA Synthesis of Arts in Writing of Mykhailo Kotsyubynskyi (based on etude <i>Tsvit yabluni (Apple Blossom)</i>).....	112

Юлія Лясковець

*Науковий керівник – канд. філол. наук Бестюк І. А.***«МІСТО» В. ПІДМОГИЛЬНОГО ТА «СТЕПОВИЙ ВОВК» Г. ГЕССЕ:
УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ТЕКСТОВІ ПАРАЛЕЛІ 1927 РОКУ**

У фокусі статті – інтелектуальна проза 1920-х років, авторка, акцентуючи інтерес прозаїків до психоаналітичних теорій, вказує на спільні художньо-філософські моменти, характерні українському роману «Місто» В.Підмогильного та німецькому «Степовий вовк» Г.Гессе, які побачили світ одного 1927 року.

***Ключові слова:** інтелектуальний роман; рефлексивний тип героя; психоаналіз / аналітична психологія, архетип; урбанізм.*

The focus of the article – intellectual prose of the 1920s, the author, focusing interest to writers of psychoanalytic theory indicates common artistic and philosophical moments, typical Ukrainian novel «City» V. Pidmohylnoho and German «Steppen wolf» H. Hesse that saw the light one 1927.

***Key words:** intellectual affair; reflective type of hero; psychoanalysis / analytical psychology, archetype; urbanism.*

У другій половині 1920-х роман та повість витісняють «малі жанрові» форми, – 1927-1928 років світ побачили десятки різножанрових романів, поміж ними – *інтелектуальний*: «Місто» Валер'яна Підмогильного, «Недуга» Євгена Плужника, «Дівчина з ведмедиком» В. Домонтовича, «Честь» Михайла Могилянського та «Робітні сили» Михайла Івченка. Соломія Павличко стверджує, що інтелектуальний дискурс української літератури 1920-х співзвучний із філософськими та інтелектуальними шуканнями європейської літератури [4, 173]. Доказом чого вважаємо такі романи, як «Місто» В. Підмогильного та «Степовий вовк» Г. Гессе, які побачили світ одного року, – 1927. У статті ставимо за мету вказати на спільні теми й мотиви в українському та німецькому творах, позаяк завбачена нами текстова паралель не потрапляла досі у фокус як компаративних досліджень, так і окремих студій, присвячених прозі В. Підмогильного (В. Мельник, М. Тарнавський, С. Павличко, В. Шевчук, Ю. Шерех, Р. Мовчан) чи його сучасника Г. Гессе (Р. Каралашвілі, О. Науменко, М. Жук, А. Березіна, О. Мюнстер).

Головні герої обох творів – Степан Радченко та Гарі Галлер – люди міста, інтелектуали, схильні до самоаналізу, презентують рефлексивний тип героя. Обоє прозаїків у творенні психологічного портрету трансформують психоаналітичні теорії: В. Підмогильний – психоаналіз З. Фрейда, а Г. Гессе – окрім фрейдизму, охудожнює і теорію архетипів К.-Г. Юнга. Як відомо, В.Підмогильний був одним із перших, хто апробував фрейдизм в українському літературознавстві, – одночасно з «Містом» вийшла студія «Іван Левицький-Нечуй (Спроба психоаналізи творчости)» (1927). Герман Гессе теж є автором літературно-психоаналітичної розвідки – «Художник і

психоаналіз», опублікованої 1918 року; також його психоаналітичний досвід пов'язаний із біографічними фактами – прозаїк був пацієнтом К.-Г. Юнга [3, 140].

Інтелектуальний роман – твір художньо-філософський: «Література заглиблювалася в ті проблеми, які пробувала вирішити філософська наука, додаючи до нього свій настрій» [4, 209]. Так, антропологічні міркування про тваринне і божественне характерні як українському, так і німецькому творам: у «Місті» ця ідея запрограмована вже в епіграфі, а у «Степовому вовку» – це лейтмотив, пов'язаний і з заголовком. Порівняймо:

«Місто» (1927) В. Підмогильного	«Степовий вовк» (1927) Г. Гессе
«Шість прикмет має людина: трьома подібна вона на тварину, а трьома на янгола: як людина – тварина їсть і п'є: як тварина – вона множитья і як тварина – викидає; як янгол – ходить просто і як янгол – священною мовою розмовляє (Талмуд. Трактат Авот)» [5, 3].	«людина не просто тварина, обдарована таким-сяким розумом, а дитина богів, і їй судилося безсмертя» [1, 55]; «є багато людей, схожих на Гарі, особливо серед митців, усі вони мають у собі дві істоти, дві душі, в них є Божа й диявольська основи, тече материнська й батьківська кров, хист до щастя й хист до страждання в них живуть поряд у складному плетиві ворожнечі й миру, як вовк і людина в Гарі» [1, 54].

На відміну від психоаналізу В. Підмогильного, Г. Гессе акцентує й шизоаналіз («Кожному, хто пережив розщеплення свого «я», ми доводимо, що він може будь-коли і в будь-якому порядку скласти наново уламки свого «я» і таким чином може творити безліч різновидів життєвої гри» [1, 247]).

Як і Гессе, так і Підмогильний осмислюють й іншу антропологічну дилему *душа / тіло*: епіграфом український прозаїк обрав слова А. Франса «Як можна бути вільним, Евкріте, коли маєш тіло?» [5, 3]; німецький письменник роздумує так: «Тіло людини цілісне, але душа ніколи цілісною не буває» [1, 74].

Інтелектуальні романи – «глибоко песимістичні твори» [4, 221]. Носій песимістичного світогляду в «Місті», стверджує С. Павличко, поет Вигорський, а у «Степовому вовку» – Гарі Галер, який займається саморуйнуванням (алкоголь, наркотики), не може позбутись нав'язливої думки про самогубство. Причому суїцидальна ідея фікс пов'язана з його ж бритвою. Знаменно, що саме про бритву пише перше оповідання Степан Радченко. Також доречно згадати і вчителя латинської мови, який перерізав собі горло, бо в советсько-пролетарській Україні латина оголошувалась зайвою. Таким чином, накреслюється ще одна спільна тема – життя і смерті (самогубства), – відповідником якої у психоаналізі є поняття Еросу й Танатосу як пріоритетних психокомплексів особистості.

Схожі експозиції обох творів: герої приїздять до міста, оселяються в помешканні, де їм симпатизує господиня, старша за них віком. Кожен із

чоловіків адаптується в новому урбаністичному просторі. З тією різницею, що Степан Радченко переживає своєрідну ініціацію в долученні до нового побуту, адже він приїхав із села. А герой німецького роману – «органічний» містянин, до того ж він називає себе «бранцем міщанства» [1, 32], бо не уявляє іншого життя, як поза міщанськими благами, поза світським життям, тому, коли його втомлює одне місто, він переїздить до іншого.

У текстах акцентований урбаністичний антураж: театри, ресторани, пивниці, де основний час проводять герої. Визначальним як для Степана Радченка, так і для Гарі Галера став театр, – обоє прозаїків переосмислюють шекспірівську ідею життя-театру та людей-масок (або, за Юнгіанським трактуванням, Архетип Маски (Персони)). У «Місті» за театром закріплена функція гри: в антракті під час гри в лото Радченко знайомиться із Зоською, стосунки з якою нагадуватимуть гру, в якій дівчина виконуватиме роль непередбачуваної та ексцентричної, незалежної від патріархальних стереотипів, а насправді була сентиментальною і навіть «декадансною», бо її самогубство після відмови чоловіка «оголило» її справжність. Театр у художній концепції Г. Гессе («Магічний театр (Вхід не для всіх) – тільки для божевільних» [1, 39]) набуває складніших інтерпретацій, – багатопверхова споруда з окремими кімнатами символізує свідомість, а її підвал – підсвідомість; блукання театром – це самозаглиблення головного героя; Гарі заходить у різні приміщення, в яких переживає можливі ситуації, які не відбулись у його житті, тобто раніше були «знічені» [2, 36]. Так, синтезуючи різні грані розщепленого «я», він долає шлях до віднайдення власної ідентичності (Самості).

Спільним моментом обох творів є інтерпретація жіночих образів як трансформації свідомості головного героя Степана Радченка та Гарі Галера. Так, героїні «Міста», – Надійка, Тамара Василівна (Мусінька), Рита, – є маркерами соціального зросту Степана Радченка, на що, свого часу, вказав М. Тарнавський [6, 146]. У «Степовому вовкові» Герміна – Аніма Гарі Галера: прозаїк персоніфікує Юнгіанське трактування Аніми як втілення жіночого начала в чоловічому підсвідомому [7, 213]: «Герміна була мені надто близька, була моєю товаришкою, сестрою, моїм двійником, вона була схожа й на мене самого й на мого приятеля з юнацьких років Германа, мрійника, поета, натхненного товариша моїх інтелектуальних злетів і захоплень» [1, 159].

Інтертекстуальність вирізняє інтелектуальну прозу, розраховану на підготовленого читача, бо таким читачем, спраглим знань, є як і сам автор, так і його герої. Так, твором-палімпсестом «Міста» є «Любий друг» Гі де Мопассана [6, 123], водночас у романі зустрічаємо цитати й алюзії на тексти української та світової літератур (М. Коцюбинського, А. Франса, К. Мендеса, Г. Сквороди, С. Лагерлеф, Г. Гейне); Степан Радченко обертається в літературному середовищі (редакції, університет, зустрічі з поетом Вигорським). Герой-інтелектуал Галер має університетську освіту, його помешкання заповнене книгами, в яких він шукає власну Самість, намагаючись позбутись внутрішньої дисгармонії, – у творі розбудовані

Шопенгауерівські схеми про страждання і про вибавлення від страждань через смерть; книги беруть участь в основній сюжетній колізії; також, як і в «Місті», присутні міжтекстові зв'язки з іншими творами (Новаліс, Гете, Достоєвський, Лесінг, Якобі, Ліхтенберг, Ніцше).

Незважаючи на відсутність безпосереднього контакту Валер'яна Підмогильного і Германа Гессе, їхні тексти доводять співзвучність, синхронність, художньо-філософських пошуків в українській та німецькій літературах 1920-х років.

Джерела:

1. Гессе Г. Степовий вовк: роман / Г. Гессе; [пер. з нім. Є. Поповича]. – Харків : Фоліо, 2014. – 283 с.
2. Зборовська Н. Психологія і літературознавство: посібник / Н. Зборовська. – К. : Академвидав, 2003. – 392 с.
3. Нолл Р. Арийский Христос. Тайная жизнь Карла Юнга / Р. Нолл. – М. : Рефл-бук, 1998. – 429 с.
4. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: монографія / С. Павличко. – К. : Либідь, 1999. – 448 с.
5. Підмогильний В. Оповідання. Повість. Романи / В. Підмогильний ; вступ. ст., упоряд. і приміт. В. Мельника; ред. тому В. Дончик. – К. : Наук. думка, 1991. – 800 с.
6. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю: Проза Валер'яна Підмогильного / М. Тарнавський. – К. : Пульсари, 2004. – 232 с.
7. Юнг К.-Г. Аналітична психологія. Тавістокські лекції / К.-Г. Юнг. – М. : МЦНК, 1994. – 237 с.